

КОНТРОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Одним із головних завдань держави, її органів і структур є формування механізму ефективного й раціонального використання бюджетних коштів, що в сучасних умовах стає необхідною умовою діяльності бюджетних установ, підприємств та організацій. Впорядковане та ефективне використання державних коштів є однією з передумов розумного розпорядження державними фінансами та ефективності рішень, які приймають міністерства та інші державні органи.

Для досягнення цієї мети застосовують контроль ефективності, завданням якого є дослідження діяльності, що передбачає економічність, ефективність та результативність державного управління.

Серед наукових досліджень вітчизняних вчених, в яких висвітлено проблеми державного фінансового контролю заслуговують на увагу праці Ю.М. Бажала, Л.І. Вороніна, М.М.Голованя, Ю.А. Данилевського, Є.В. Калюги, В.Ф. Піхоцького, В.М. Родіонової, С.О. Шохіна та багато інших.

М.М. Головань основну увагу звертає на питання розподілу повноважень між різними органами контролю, однак, залишається нерозкритим питання дієвості системи державного фінансового контролю та відповідності її сучасним умовам розвитку [3]. Микитюк І.С. виділяє основні принципи формування системи фінансового контролю в Україні з врахуванням зарубіжного досвіду та відповідно до Лімської декларації керівних принципів контролю. Ващенко І.В. аналізує предмет фінансового контролю, а також визначає основні складові системи, однак не розкриває механізм співпраці між органами внутрішнього та зовнішнього контролю [5].

Метою статті є аналіз проблем контролю ефективності використання бюджетних коштів в організаціях, установах визначення етапів проведення контролю ефективності та розроблення обґрунтованих пропозицій щодо підвищення ефективності використання коштів державного та місцевих бюджетів у процесі виконання бюджетних програм.

Для правильного та цільового використання бюджетних коштів складають бюджетні програми.

У Правилах складання паспортів бюджетних програм визначені такі результативні показники ефективності з певним тлумаченням їх значення:

- економічність – витрати ресурсів на одиницю показника продукту;
- продуктивність – відношення максимальної кількості вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) до визначеного обсягу фінансових ресурсів;

- результативність – досягнення визначеного результату;
- показники якості – сукупність властивостей, які характеризують досягнуті результати якості створеного продукту, що задовольняють споживача відповідно до їх призначення та відображають послаблення негативних чи посилення позитивних тенденцій у наданні послуг (товарів, робіт) споживачам за рахунок коштів бюджетної програми [2].

Як відомо, виконання бюджету будь-якого рівня завжди має конкретну мету – отримання результатів при використанні бюджетних коштів. Досить часто мета бюджетної програми, на яку виділяють кошти державного бюджету, не досягається, тому що діюча система формування й виконання бюджету не орієнтована на ефективність використання бюджетних коштів, досягнення конкретних запланованих результатів.

У новій редакції Бюджетного кодексу України [1] розширено принцип ефективності за рахунок показника результативності, зазначено, що оцінка ефективності бюджетних програм здійснюється на підставі аналізу результативних показників бюджетних програм та іншої інформації, що міститься в бюджетних запитах, кошторисах, паспортах, звітах про виконання кошторисів і про виконання бюджетних програм.

На жаль, неефективне використання бюджетних коштів є досить поширеним явищем у бюджетному процесі. Воно негативно позначається на розвитку не тільки окремих галузей економіки, а й соціальної сфери, оскільки не будують та не ремонтують вчасно й у запланованих обсягах будинки, школи, лікарні, дороги, ще більше розпорошують бюджетні кошти, знижують рівень соціального захисту населення, зростає кількість об'єктів незавершеного будівництва й таке інше [4].

Ефективне використання бюджетних коштів передбачає повне, цільове їх використання відповідно до затверджених параметрів бюджетного розпису й кошторису витрат.

З точки зору економіки, наслідки неефективного використання бюджетних коштів із часом набирають великих масштабів. Додаткове навантаження на бюджет створює й об'єктивний фактор, а саме нестабільна економічна ситуація, зокрема зміна цінової кон'юнктури протягом року, що зумовлює подорожчання вартості товарів, робіт, послуг.

Таким чином, створити ефективну модель раціонального використання бюджетних коштів у нинішніх умовах досить важко, оскільки дуже проблематично встановити межу, де починаються та де закінчуються повноваження органів виконавчої влади у сфері соціально-економічного й культурного розвитку, виходячи з норм законодавства [7].

До недоліків бюджетного контролю організаційного характеру належать: недостатня профілактична спрямованість контрольних дій; недостатня робота з громадськістю щодо роз'яснення завдань бюджетного конт-

ролю та забезпечення усунення порушень у бюджетній сфері; недостатнє використання в контрольно-ревізійній роботі методик, що спрямовані на визначення ефективності використання державних ресурсів, у тому числі бюджетних коштів; невиконання положень чинного законодавства в частині забезпечення належної взаємодії між органами бюджетного контролю, що посилює дублювання та паралелізм у роботі, недостатня налагодженість механізмів виконання положень законів, які встановлюють відповідальність за перешкоди контрольним діям [6].

Аналіз і синтез наукових результатів та нормативно-правової бази дали змогу запропонувати до виокремлення п'ять стадій процесу контролю ефективності:

- причинно-наслідкову;
- попереднього ознайомлення, планування;
- основного дослідження;
- завершального проекту;
- подальшого зовнішнього моніторингу.

Кожна стадія характеризується низкою послідовних процедур (контрольно-аналітичних заходів), які можна назвати етапами контролю.

Ефективність стосовно використання бюджетних коштів – це здатність забезпечувати результативність (ефект) процесу бюджетної програми. Тобто ефективність як підсумковий показник розвитку і функціонування системи (бюджетної установи) віддзеркалює взаємообумовленість використання бюджетних коштів, праці й отриманих суспільством корисного результату у вигляді матеріальних благ і послуг.

Бюджетний контроль, будучи різновидом фінансового контролю, містить у собі всі сутнісні риси останнього. Водночас він має деякі специфічні риси, що відрізняють його від інших напрямів контрольної діяльності та полягають в особливостях його об'єкта, предмета, суб'єктів контролю, цілей і завдань, а також форм і методів здійснення.

Об'єктом бюджетного контролю є грошові та не грошові відносини, що виникають на всіх стадіях бюджетного процесу у зв'язку з формуванням доходів і здійсненням видатків бюджетів усіх рівнів, здійсненням державних і місцевих запозичень, регулюванням державного і муніципального боргу. Предметом бюджетного контролю є ефективне, економне і цільове використання бюджетних коштів, своєчасне їх повернення і внесення плати за користування ними, а також надання відповідної звітності, тобто належне виконання учасниками бюджетного процесу своїх обов'язків.

Суб'єкти бюджетного контролю – державні органи й органи місцевого самоврядування загальної і спеціальної компетенції, а також уповноважені ними органи та організації. Метою бюджетного контролю є контроль законності, доцільності й ефективності діяльності учасників бюджетного процесу при виконанні поставлених перед ними завдань. Мета є однією з

головних структурних складових, оскільки багато в чому визначає зміст і спрямованість бюджетного контролю, засоби і способи здійснення.

Список використаної літератури:

1. Бюджетний кодекс України 2010 р { Із змінами, внесеними згідно із Законом N 4318-VI (4318-17) від 12.01.2012 }
2. Правила складання паспортів бюджетних програм та інформації про їх виконання / Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2002 р. №1098 [зі змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства фінансів від 01.11.2004 р. №687 і від 14.04.2006 р. №363].
3. Бутинець Ф.Ф. Аудит: підр. / Ф.Ф. Бутинець. – 3-тє вид., доп і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2006. – 512 с.
4. Гетманець О. Місце бюджетного контролю в системі фінансового права / О. Гетманець // Право України. – 2009. – № 9. – С. 148-153.
5. Гетманець О. Нормативно-правове забезпечення бюджетного контролю / О. Гетманець // Підприємництво, господарств і право. – 2009. – № 8. – С. 158-160.
6. Гупаловська М.Б. Сучасні світові тенденції і моделі організації бюджетного контролю та можливості їх використання в Україні / М.Б. Гупаловська // Формування ринкових відносин. – 2009. – № 11 (102). – С. 18-22.
7. Радіонов Ю.Д. Проблема ефективності використання бюджетних коштів / Ю.Д. Радіонов // Фінанси України. – 2011. – № 5. – С. 47-55.

*Корчинська Г.Д., магістрант ТНЕУ,
науковий керівник: к.е.н., доцент Хаблюк О.А.*

АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Сучасний стан державних фінансів потребує посилення контролю за витрачанням бюджетних коштів органами центральної виконавчої влади та місцевого самоврядування, боротьби з порушеннями бюджетного законодавства. Удосконалення організації системи державного фінансового контролю має бути забезпечене діяльністю всіх організацій, які входять у структуру державного контролю на рівні різних гілок державної влади.

Нині, коли значення держави та її інститутів є дуже вагомим в регулюванні економічних, соціальних відносин і процесів, які відбуваються в Україні, та їх реформуванні, підтриманні стабільності в суспільстві, враховуючи кризові явища в політичному житті країни, особливої актуальності набуває питання комплексної перебудови існуючої системи державного управління і становлення адекватних їй інститутів. Зокрема, має бути